

Orta Vadeli Programın Eleştirisi

27 Eylül 2017 Çarşamba

2018 – 2020 yıllarını kapsayan Orta Vadeli Program (OVP) açıklandı. OVP’de yer alan 2016 yılı için kesin, 2017 yılı için gerçekleşme tahmini ve 2018 – 2020 yılları için program tahmini olan bu verileri ekte bir tablo halinde sunuyorum. Açıklanan sayısal verileri içsel tutarsızlıkları ve genel gelişmeleri itibariyle ele alıp değerlendirelim.

Büyüme Oranı: GSYH büyümesi 2017 yılı dâhil olmak üzere 4 yıl için yüzde 5,5 olarak tahmin edilmiş bulunuyor. Bütün yılların yüzde 5,5 olarak tahmin edilmesi bende önce büyüme oranının esas alındığı ve sonra diğer tahminlerin bu büyüme oranlarına göre ayarlandığı izlenimi yarattı. Yani diğer verilere dayalı olarak büyüme oranı hesaplanacak yerde sanki önce büyüme oranı ne olsun sorusu sorulmuş sonra bunun her yıl için yüzde 5,5 olması benimsenmiş ve diğer tahminler buna uydurulmuş gibi duruyor. Aksi takdirde yani büyüme oranının bir kalıntı (residual) olarak hesaplanması söz konusu olsaydı herhalde 4 yılın büyüme oranı milimetrik olarak aynı çıkmazdı diye düşünüyorum.

Fed’in bilanço küçültme operasyonunun artarak devam edeceği ve faiz artışları yapacağı dikkate alınırsa dış finansman kaynağı bulmakta zorlanacak olan Türkiye ekonomisinin 4 yıl üst üste yüzde 5,5 gibi potansiyelinin üzerinde bir oranda büyümeyi sürdürmesi gerçekçi görünmüyor.

Büyüme oranı, yukarıda değindiğim nedenlerle gerçekçi görünmemesinin yanı sıra iki nedenle tutarlı da görünmüyor. Türkiye’nin 2000’ler öncesi büyümesi büyük ölçüde kamu kesiminin harcamalarına yani bütçe açıklarına dayalı bir modelle gerçekleşmişti. 2000’ler sonrasındaki büyüme, bu kez özel kesim yatırım ve harcamalarına yani cari açığa dayalı bir modelle gerçekleşti. Tabloya baktığımızda önümüzdeki yıllarda hem bütçe açığının hem de cari açığın GSYH’ye oranının düşmesinin tahmin edildiğini görüyoruz. Yani Türkiye’nin, şimdiye kadar hiçbir zaman başaramadığı bir şeyi başaracağı, ikiz açığı düşürerek büyüyeceği tahmin ediliyor. Aslında ben de Fed’in uygulayacağı faiz artışları ve bilanço küçültme programının bizim gibi ekonomileri finansman bulma zorluğuna iteceğini ve dolayısıyla cari açığımızda düşüş yaratacağını düşünüyorum. Buna karşılık hem cari açığın düştüğü hem de bütçe açığının düştüğü bir dönemde potansiyel üstü bir büyüme sürekliliğinin sağlanması konusunda açık bir tutarsızlık görüyorum.

Dolar / TL Kuru: OVP’lerde kur tahmini yer almıyor. Bu tahmini eldeki verileri kullanarak hesapladığımızda aşağıdaki tabloda sarıya boyalı alanda gösterdiğim yıllık ortalama ve yılsonu USD/TL kurlarına ulaşıyoruz. Fed’in faizini artıracığı, bilançosunu küçülteceği, Avrupa Merkez Bankası’nın da niceliksel genişlemeyi azaltmaya başlayacağı dolayısıyla uluslararası likiditenin ve dış finansman kaynaklarının daralacağı bir döneme gireceğimizi dikkate almak gerekiyor. Öte yandan yıllar itibariyle hesaplama yapıldığında USD/TL kurundaki artışların enflasyondan bile düşük olduğu başka bir tutarsızlık örneği olarak dikkat çekiyor. 2020 yılına ilişkin kur tahmini ise 2019 yılına göre kurda değişiklik olmayacağı beklentisini yansıtıyor. Böyle bir dönemde USD / TL kurlarının bu kadar düşük düzeylerde kalması bir tahminden çok temenni olarak kabul edilmeli diye düşünüyorum.

Kişi Başına (Milli) Gelir (USD): OVP’ye göre kişi başına gelir 2020 yılında 13.024 Dolara yükselecek görünüyor. Bunun gerçekleşebilmesi ancak bu programda esas alınan iyimser USD / TL kuruyla hesaplanan Dolar cinsinden GSYH’nin tabloda gösterdiğimiz düzeye gelmesiyle mümkün olabilir. Dolayısıyla eğer USD / TL kurları gerçekçi değilse kişi başına gelir tahminleri de gerçekçi değil demektir.

Enflasyon Oranı: OVP ile öngörülen enflasyon oranlarının dönem boyunca azalacağı ve 2020’de Merkez Bankası’nın son on beş yılını uğrunda harcaıyıp da bir türlü ulaşamadığı yüzde 5’lik

hedefe ulaşacağı öngörölmüş bulunuyor. OVP ile birlikte Maliye Bakanı tarafından kamuoyuna açıklanan vergi artışları yapılırsa o zaman talepte belirli bir gerileme ortaya çıkabilir ve bu da enflasyon üzerinde frenleyici etki yaratarak hedeflenen düzeye yaklaşılmasını sağlayabilir. Ne var ki o zaman da büyüme ile enflasyon oranları arasında bir çelişki ortaya çıkar. Çünkü yüzde 5,5 oranındaki bir büyüme, hele de 4 yıl üst üste, talep daralmasıyla sağlanamaz.

İhracat ve İthalât: OVP'de ihracat ve ithalâtın 2016 sonundan 2020 sonuna kadar aynı oranda (yüzde 37 dolayında) artacağı tahmin edilmiş bulunuyor. Genellikle Türkiye'nin hızlı büyüdüğü dönemlerde ithalât daha hızlı artar, dolayısıyla buradaki eşit artış varsayımı da çok yerinde görünmüyor.

İşsizlik Oranı: OVP'nin büyüme oranıyla en tutarlı görünen tahmini işsizlik oranı. Eğer Türkiye ekonomisi bu programda tahmin edildiği gibi yüzde 5,5 düzeyinde 4 yıl üst üste büyürse o zaman işsizlik de yüzde 9,6'ya iner. Hatta bana sorarsanız daha da aşağılara iner. Ne var ki hükümet büyümenin yakın geçmişte olduğu gibi istihdam yaratıcı bir büyüme olmayacağı varsayımını yapmış olmalı ki işsizlikteki düşüşü yüksek ve sürekli büyüme tahminine karşın düşük tutmuş.

Bütçe: OVP tahminlerini oluşturan tabloda yer alan bütçe tahminlerinin bir miktar daha yukarılarda oluşabileceğini düşünüyorum. Özellikle de seçimlerin yapılacağı 2019 yılı bütçe açığı tahmini bana inandırıcı gelmedi açıkçası. Bütçe açığının nasıl arttığını 2017 yılında yapılan referandumda net bir şekilde gördük.

2023 Hedefleri: Hükümet, 2012 yılı sonunda Cumhuriyetin 100. yılı olan 2023 yılı için bazı ekonomik hedefler açıklamıştı. Bunlardan her biri üzerinde durmak bugün artık anlamını tümüyle kaybetmiş görünüyor. Açıklanan OVP, 2023 hedeflerinden 3 yıl önceye kadar olan tahminleri gösteriyor. Öncelikle 2013 hedefleri içindeki en somut olanları hatırlatalım.

Gösterge	2013	2020 (OVP)	2013/2020 % artış	2023	2020/2023 % artış
GSYH (Milyar USD)	951	1.083	14	2.000	85
Kişi Başı Gelir (USD)	12.480	13.024	4,4	20.000	53,5
İhracat (Milyar USD)	162	195	20,3	500	156,4

Açıklanan OVP, zaten anlamı kalmamış olan 2023 hedeflerinin ne kadar afaki hedefler olduğunu bir kez daha ortaya koymuş bulunuyor.

Eski Tahminlerle Karşılaştırma: Bir önceki OVP, 2017 – 2019 yıllarını kapsıyordu ve geçen yıl Ekim ayında yayınlanmıştı. O tarihteki tahminlerle yeni OVP'deki (OVP 2018 – 2020) tahminleri karşılaştırmalı olarak Ek 2'deki tabloda sunuyorum. Bütün göstergelere ilişkin tahminlerdeki sapmalara dikkatinizi çekmek isterim. GSYH ve ona bağlı serilerdeki büyük sapmaların bir bölümü de TÜİK'in GSYH ve büyüme ile ilgili olarak 2009 yılını baz alarak yaptığı revizyondan kaynaklanıyor.

Ek 1: Orta Vadeli Program 2018 - 2010 Tahminleri

ORTA VADELİ PROGRAM	2016	2017 GT	2018 P	2019 P	2020 P
Reel Ekonomi					
GSYH Büyümesi (%)	3,2	5,5	5,5	5,5	5,5
GSYH (Milyar TL)	2.609	3.035	3.446	3.872	4.321
GSYH (Milyar USD)	863	847	923	988	1.074
KB Milli Gelir (USD)	10.883	10.579	11.409	12.100	13.024

KB Milli Gelir (SAGP, USD)	24.636	26.140	27.915	29.804	31.774
Tasarruflar / GSYH (%)	24,5	25,0	25,5	26,1	26,5
Yatırımlar / GSYH (%)	28,3	29,6	29,8	30,2	30,4
Enflasyon (TÜFE, %)	8,5	9,5	7,0	6,0	5,0
USD / TL Kuru (Yıllık Ortalama) ME	3,02	3,58	3,73	3,92	4,02
USD / TL Kuru (Yılsonu) ME	3,52	3,64	3,82	4,01	4,03
İhracat (Milyar USD, Fob)	142,5	156,5	169,0	182,0	195,0
İthalat (Milyar USD, Cif)	198,6	222,0	237,0	253,0	272,0
Dışticaret Dengesi (Milyar USD)	-56,1	-65,5	-68,0	-71,0	-77,0
Cari Denge (Milyar USD)	-32,6	-39,2	-40,0	-40,9	-41,9
Cari Denge / GSYH (%)	-3,8	-4,6	-4,3	-4,1	-3,9
Brent Petrol USD/Varil	44,0	52,0	54,5	57,5	60,0
İstihdam (Bin kişi)	27.205	28.152	29.193	30.281	31.369
İstihdam Oranı (%)	46,3	47,0	47,8	48,7	49,5
İşsizlik Oranı (%)	10,9	10,8	10,5	9,9	9,6
Merkezi Yönetim Bütçesi (Milyar TL)					
Giderler	584,1	673,7	762,8	838,5	912,9
Faiz Dışı Giderler	533,8	616,2	691,1	753,5	816,9
Faiz Giderleri	50,2	57,5	71,7	85,0	96,0
Gelirler	554,1	612,0	696,8	765,3	842,3
Vergi Gelirleri	459,0	520,5	599,4	663,9	730,5
Diğer Gelirler	95,1	91,6	97,4	101,4	111,8
Bütçe Dengesi	-29,9	-61,7	-65,9	-73,2	-70,5
Kamu Maliyesi (GSYH'ye Oran, %)					
Kamu Kesimi Dengesi	-1,0	-2,4	-2,1	-1,9	-1,3
Merkezi Yönetim Bütçe Dengesi	-1,1	-2,0	-1,9	-1,9	1,6
Diğer Kamu Kesimi Dengesi	0,1	-0,4	-0,2	0,0	0,3

Ek 2: OVP 2017 – 2019 (Eski) Tahminleriyle OVP 2018 – 2020 (Yeni) Tahminlerinin Karşılaştırılması

OVP Eski Yeni Karşılaştırma	2017	2018	2019
GSYH Büyümesi (%) (Eski)	4,4	5,0	5,0
GSYH Büyümesi (%) (Yeni)	5,5	5,5	5,5
GSYH (Milyar TL) (Eski)	2.404	2.686	2.987
GSYH (Milyar TL) (Yeni)	3.035	3.446	3.872
GSYH (Milyar USD) (Eski)	756	815	884
GSYH (Milyar USD) (Yeni)	847	923	988
KB Milli Gelir (USD) (Eski)	9.529	10.164	10.926
KB Milli Gelir (USD) (Yeni)	10.579	11.409	12.100
Enflasyon (TÜFE, %) (Eski)	6,5	5,0	5,0
Enflasyon (TÜFE, %) (Yeni)	9,5	7,0	6,0
USD / TL Kuru (Yıllık Ortalama) (Eski)	3,18	3,30	3,38

USD / TL Kuru (Yıllık Ortalama) (Yeni)	3,58	3,73	3,92
Cari Denge / GSYH (%) (Eski)	-4,2	-3,9	-3,5
Cari Denge / GSYH (%) (Yeni)	-4,6	-4,3	-4,1
İşsizlik Oranı (%) (Eski)	10,2	10,1	9,8
İşsizlik Oranı (%) (Yeni)	10,8	10,5	9,9
Merkezi Yönetim Bütçe Dengesi (Eski)	-1,9	-1,6	-1,3
Merkezi Yönetim Bütçe Dengesi (Yeni)	-2,0	-1,9	-1,9